

835/1419

XV.

VÁROSOK' SZERKEZETE

KÜLFÖLDÖN.

(V é g e).

Miután már annyi monarchiai státus' községeinek állapotát vizsgáltuk, lássuk milly befolyással volt azok' alakulására a' köztársasági kormányforma Schweiczban. ¹⁾ Az 1798-diki forradalom előtt ott is mint Németországban 's egyebütt a' nagyobb városokat testületek kormányozták a' lakosok' tömegének legfontosb' jogaiból kizárásával; a' falusi községeket is néha igen nyommasztó függőségben tartva. De a' helvet alkotmány francia befolyás alatt jövőn létre, meghonosítá a' francia egyenlőségi nézeteket 's eltörleszté az úgy nevezett polgárság' (bourgeoisie) kizáró előjogait a' többi lakosok' ellenében, 's a' falusi községeknek a' városiaktól függését is megszünteté; ezen a' nyomon járt a' Napoleon mediatioja alatt hozott 1803-diki törvény is. 1814 után a' cantonok' kormányai

¹⁾ Die neuesten Gemeindeordnungen der Schweizer Cantone. Dargestellt und geprüft von Mittermaier. Kr. Zeitschr. f. Rechtswissenschaft etc. Band 6 u. 7. 1834—35.

mindenben visszaidézni iparkodván a' régi viszonyokat, a' községek' szerkezeteit is, a' mennyire lehetett, a' központosítás' és Rományi gyámság rendszeréhez alkalmazták. De bekeverkezett az 1830-diki esztendő 's vele együtt 's utána a' schweiczi cantonok' alkotmányainak nagy részben felforgatása és szabadelvűbb alapokra építése; melly egyetemes átalakulás szükségképen hatással volt a' községi állapotokra is. Az újabb schweiczi alkotmányok legjelemezőbb helyegének Bornhäuser (Verfassung der Kantone der Schweiz. Eidgenossenschaft. Einleitung) a' hatóságok iránti bizalmatlanságot állítja 's ugyan azt találhatni fel az újabb községi szerkezetek többségében is, minél fogva a' hatóságok' működése korlátozottabb 's a' lakosok' tömegének befolyása a' beligazgatásba gyakoribb és közvetlenebb, mint bár mellyikben az általunk eddig fejtegetett szerkezetek közül. Nem lehet szándékunk az olvasót minden egyes cantonban divatozó községi rendszerrel részletesen megismertetni, csak azon fővonásokat, mellyekben legtöbbször megegyeznek 's ez egyetemes jellemzőli legnevezeteseb eltéréseket kívánjuk megemlíteni. Schweiczbán, miként Franciaországban, az egyenlőség' eszméje iránti hódolat oda vezetett, hogy az újabb törvények' többjei egyenlő szerkezetet adnak nagyobb és kisebb községeknek, de ezen elv itt ellenkező túlságot szült t. i. nem a' városi hatóságok' szerfeletti megszorítását; hanem a' falusi községeknek engedett igen is tágas hatáskört, mi már eddig is sok zavarnak kútfeje volt, 's hihetőleg ezentúl is lesz.

Sok cantonnak községi szerkezetében egy igen különös, históriai jogok' tiszteletéből eredt sajátyságot találunk t. i. a' polgárok' és lakosok' községének megkülönböztetését, mellyek közül amazt illeti a' községi fekvő birtoknak, mintegy csak ez osztály ősi vagyonának, kezelése, ez utóbbit pedig a' helybeli adó jövedelmének hovatartozása 's egyáltalában a' község' political igazgatása, Ezen községek' mindegyike külön tanácsot választhat; némely cantonokban a' polgárok' községe a' fekvő birtok'

kezelését is a' lakosokkal közösen választott tanácsra bízhatja, de a' felügyelést mindenkor magának fentartván.

A' választási jog és befolyás a' községi ügyekbe censushoz csak a' genfi és luzerni cantonokban van kötve, amabban a' minimum 2 vagy illetőleg 4 — 5 forint esztendei adó, emebben 400 francot érő vagyon; egyebütt a' canton minden polgára azon községben hol lakik, sőt minden scweiczi vagy idegen is, ki esztendő óta egy község' lakosa 's bármi csekély adót fizet, szavazattal bír. A' községi ügyek' kormányát a' már említett ket-tős vagy egyes tanácson kívül egy községi főtisztviselő (polgármester, syndic, maire, amman) vezeti, némelly cantonokban, nevezetesen olyanokban hol a' községi lakosok két osztályra szakadnak, két előljáró tiszt van, különböző czímmel 's hivatalkörrel, mi szintűgy, mint két községnek egymás mellett létezése, lehetetlen hogy néha kellemetlen surlódásra ne adjon alkalmat. Ezen tisztviselők' választása különböző, néhol a' község máshol a' tanács, hol ketten vannak többnyire az egyiket ez, a' másikat amaz választja, csak Genfben és Freiburgban neveztetnek a' canton központi kormánya által.

A' schweiczi községek' szerkezete a' más európai statusokban divatozó rendszerektől abban is különbözik, hogy az igazgatás feletti ellenörködést az egész község tartotta fenn magának 's hogy ennélfogva csak a' folyó ügyek' intézése illeti a' községi tanácsot, minden valamivel fontosabb határozat pedig nem mint máshol láttuk, egy különösen e' czélra választott képviselő testület, nem is csak kivételképen, hanem mindenkor a' lakosok' közgyűlése elébe tartozik.

Mi a' községi hatóságoknak a' középponti kormánytól függését illeti, ez csak Genfben megy a' kellő határon túl, mert ott a' községi tanácsok évenként csak kétszer tarthatnak ülést, rendkívüli esetben csak a' canton' kormánytanácsának engedelmével. Ugyanez meg is semmisítheti sok esetben a' községi tanács határozatait 's ezek mindig csak a' kormány megerősítése után végrehajthatók.

A' többi cantonokban a' kormányok kisebb nagyobb befolyást és felügyelést kötöttek ki magoknak, de a' nélkül hogy a' községek felett ezeknek szabad működését bilincselő gyámságot követelnének.

Mielőtt Európától elválnánk a' községi szerkezetet az atlanti tengeren túl vizsgálándók, tekintsünk még körül a' török birodalomban, 's ismerkedjünk meg az abban, kivált keresztény lakóinál, fennálló municipális intézményekkel 's ezeknek hatásával az álladalomra 's a' nép' erkölcsseire. Intézményekkel mellyek' szükségét és hasznait a' míveltség 's szelidebb erkölcsök által durva erőszak ellen inkább biztosított nemzetek csak újabb időben kezdték érezni, míg azokat keleten nem törvény, hanem gyakorlat és szükség hozá létre már századok előtt, az emberekben munkás amaz ösztönszerű erőnél fogva melly a' társas élet' bajainak ha nem is orvoslására, de legalább enyhítésére módokat keresni és találni szokott. De halljuk *Urquhartot*, a' híres angol diplomatát, ki ezen intézményeknek Törökországban létezését és fontosságát Európa előtt modhatni első fedezte föl: ¹⁾

„Minden ok, melly birodalmat megdönteni képes, munkálni látszik Törökország ellen. Évről évre, néhány század óta pusztítás, öldöklés, forradalom egymást váltják fel 's évről évre fenyegetnek az európai kereskedelem megszüntével és az ország' minden segédforrásainak elapadásával. Mind a' mellett Törökország fennáll még, a' romlásnak mindig új meg új anyagot szolgáltat, és európai kereskedése foly, sőt növekszik. Honnan magyarázható a' látszatos okoknak olly kevéssé megfelelő eredmény? Az ország kivált keresztény lakosainak munkásságát 's szilárdságát nemzeti jellemök és ősi vallásuk'

¹⁾ La Turquie, ses ressources, son organisation municipale, son commerce etc. par D. Urquhart: Traduit de l'Anglais par Raymond T. H. Truxelles 1837. Lásd még:

La Turquie d'Europe par Ami Boué. Paris 1840. T. III. 251—35-dik lap.

megtartásában, de magának a' török birodalomnak fennállását is, véleményem szerint a' helyhatósági intézmények' létezésének tulajdoníthatni. Midőn ezen szerkezetnek eredményeit észrevehem, nem kételkedtem tovább azon titkos erő felett, mely Törökországot eddig végromlástól olly csodálatosan megmenté."

"Helyhatósági intézményekről szólva, e' kifejezéssel a' faluk és városok helybeli ügyeinek a' lakosok által megállapított 's a' political kormánytól eléggé független igazgatását értjük. A' törökök a' keleti birodalomban fennállott kormányt intézményeket, szokásokat, hierarchiát halomra döntöttek ugyan; de a' meghódított népre rá nem toltak sem igazgatási formát, sem magányjogot, melyet szent könyveik' nyomán csak magokra alkalmaztattak. Így tehát a' *rayák* által megállapított intézmények elannyira függetlenek a' mosleminek törvénykönyvétől, hogy mindenütt hol jólét lábra kapott, ezt a' portávali political viszonyok' ritkaságának vagy is a' középponti hatalom általi *elhanyagoltatásnak* tulajdoníthatni."

"A' török uralkodás minden kiváltságnak 's előjognak a' görög birodalomban véget vetvén ez által a' népet teljes egyenlőségre vitte vissza. Midőn tehát a' törökök nem avatkozván a' helybeli igazgatás' részleteibe, a' keresztény helységektől csak adót követeltek 's ennek beszedésére valamint egyéb ügyeik' kezelésére is tisztviselőket kellett a' lakosoknak magok közül választani, minthogy a' közjárom alatt olly kiváltságos osztály nem létezett, mely e' hivatalokra kizáró jogot követelhetett, sem olly aljas, melyet azokból kizárni 's szavazati jogtól megfosztani lehetett volna, a' szorongató körülmények' üdvös következése az lön, hogy többnyire a' legalkalmasb személyek választattak. E' teljes egyenlőség szükségtelessé tette az illető jogok' 's a' választási formák' szoros szabályozását is, fűtekintet csak a' választandó egyed jellemére 's személyes érdemeire lehetett. A' közvélemény kevés perc alatt hangosan nyilatkozott választáskor a' hivatalra legalkalmasbnak hitt 's közbizodalom kijeletle egyed mellett."

A' községi hatóságot Törökország' keresztény helységeiben az úgy nevezett vének és a' pap teszik. Amazok a' községi ügyek' igazgatói 's lakostársaik által szabadon választatnak, a' pap pedig a' helységnek mintegy békebirája 's nem választatik ugyan hívei, hanem felsőbbjei által, de a' községi lakosoknak hatalmában van őt, ha méltatlannak tartják, el nem fogadni. Minden község véneit vagy előjáróit templomban szótübbséggel választja el. A' hivatalidő meghatározva nincsen, néhol csak egy vagy éppen félévre történik a' választás, de ez idő elteltével az illető egyedek hivatalaikban megerősíteni szoktak, sőt azokban míg a' közbizodalmat bírják, akár holtiglan is megmaradhatnak, de ha ezt elvesztik, nem várva kitűzött választási határnapot, hivatalaiktól azonnal megfosztatnak. Nem törvény, de szokásnál fogva a' helység' gazdagabb lakosai közül választatnak, mi teherrel járó 's a' mellett fizetéstelen hivatalnál természetes. Ezen tisztviselőket vetik ki az adót a' községi lakosokra, tekintettel nem csak mindegyiknek fekvő vagyonára hanem személyes és családi körülményeire, 's a' múlt évben jövedelmeit 's költségeit szaporító vagy csökkentő eseményekre is. Ennél fogva pontosan ismerniök kell mind az egész községnek összes, mind az egyes birtokosok' külön vagyonát 's jövedelmeit; tudniok kell minden egyednek kereseti módját, iparát, nyereségét. Ismételt tanács, intés, felügyelés által minden kormányuk alatt állót meg kell óvniök henyeség, gondatlanság vagy baleset által okozható kártól. Ezen kö zadót be is szedik 's azon felül hasonló módon gyűjtenek egyben 's kezelnek egy községi pénztárt is, melyből a' török hatóságoknak kedvezések' elnyerése végett ajándékok, azon házbirtokosoknak, kik a' falun átmenő töröknek szállást vagy eleséget nyújtani kénytelenek voltak, kárpótlás, 's egyéb a' község' érdekeit illető költségek fizetendőek. Ők jelelnek ki a' katonaságnak vagy firmánt előmutató utasoknak a' helységben szállást. Ilyenkor a' községek néha adósságba verik magokat hogy efféle követeléseknek megfelelhessenek 's ekkor a' községi